

مسئولیت پزشکی

در نظام حقوقی ایران و فرانسه

مؤلفان:

مریم کریمی نیا

مدرس دانشگاه پیام نور

حاج کریم نیا

کازشناس ارشد، محقق و جرم‌شناسی

مجمع علمی و فرهنگی مجد

سرشناسه	: کریمی نیا، مریم
عنوان و نام پدیدآور	: مسئولیت پزشکی در نظام حقوقی ایران و فرانسه / مریم کریمی نیا، سحر کریمی نیا صحیح: کریمی نیا
مشخصات نشر	: تهران: مجد، ۱۳۹۶.
شابک	: 978-600-193-803-0
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
موضوع	: پزشکیان -- ایران -- خطای علمی
موضوع	: Physicians -- Malpractice -- Iran
موضوع	: پزشکیان -- فرانسه -- خطای شغلی
موضوع	: Physicians -- France -- Malpractice
موضوع	: مسوولیت (حقوق) -- ایران
موضوع	: Liability (Law) -- Iran
موضوع	: مسوولیت (حقوق) -- فرانسه
موضوع	: Liability (Law) -- French
موضوع	: پزشکی (فقه)
موضوع	: (Medical laws and legislation (Islamic law
موضوع	: پزشکی -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	: Medical laws and legislation -- Iran
موضوع	: پزشکی -- قوانین و مقررات -- فرانسه
موضوع	: Medical laws and legislation -- France
ناسه افزوده	: کریمی نیا، سحر
رده بندی کنگره	: ۳۹۶-۳۴۳-۳ KMH
رده بندی دیویی	: ۴۱۲۱-۴/۵۰
شماره کتابشناسی ملی	: ۰۱۸۷۷

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه ناشر، اورناده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
موارد تخلف را به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.

مسئولیت پزشکی در نظام حقوقی ایران و فرانسه

مؤلفان: مریم کریمی نیا، سحر کریمی نیا

انتشارات مجد

چاپ اول: ۱۳۹۶ تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصر «مجد» است.

دفتر مرکزی مجد:

تهران، میدان انقلاب تقاطع خیابان منبری جاوید و شهدای ژاندارمری، پلاک ۲۸۳، طبقه پنجم

تلفن و دورنگار: ۰۳۴-۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۱۲۰۷۸ - ۰۲۱-۹۶۳۳۸۶

شابک: ۰-۸۰۳-۱۹۳-۶۰۰-۹۷۸

ISBN: 978-600-193-803-0

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل نمازگاه، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم تلفن: ۶۶۴۹۰۹۹۸

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (منبری جاوید)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۹ تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۰۲۱۶۶۴۹۰۹۹۸

فصلنامه حقوقی مجد با ارائه مقالات اساتید میرز حقوق کشور بطور منظم منتشر می‌شود.

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۹
مقدمه.....	۱۱
فصل اول: مفهوم شناسی مسئولیت پزشکی، سابقه تاریخی و انواع آن.....	۱۵
۱-۱- تعریف لغوی.....	۱۵
۱-۲- تعریف فقهی.....	۱۶
۱-۳- تعریف حقوقی.....	۱۶
۱-۴- سیرتاریخی مسئولیت پزشکی.....	۱۷
۱-۴-۱- پیشینه تاریخی مسئولیت پزشکی در ایران.....	۱۷
۱-۴-۱-۱- برای باستان.....	۱۷
۱-۴-۱-۲- دوران اسلامی.....	۱۸
۱-۴-۱-۳- دوره پهلوی.....	۲۰
۱-۴-۱-۴- دوره جمهوری اسلامی.....	۲۰
۱-۵- سیرتاریخی مسئولیت پزشکی در فرانسه.....	۲۱
۱-۵-۱- سیرتحولات مسررات پزشکی در فرانسه.....	۲۱
۱-۵-۱-۱- مسئولیت پزشکی در وقت قدیم فرانسه.....	۲۲
۱-۵-۱-۲- مسئولیت پزشکی در حقوق معاصر فرانسه.....	۲۳
۱-۶- انواع مسئولیت پزشکان.....	۲۴
۱-۶-۱- مسئولیت کیفری.....	۲۴
۱-۶-۲- مسئولیت مدنی.....	۲۵
۱-۶-۲-۱- مسئولیت قهری.....	۲۷
۱-۶-۲-۲- مسئولیت قراردادی.....	۲۸
۱-۶-۳- مسئولیت اخلاقی.....	۲۹
۱-۶-۴- مسئولیت حرفه ای و انتظامی.....	۳۰
فصل دوم: مسئولیت پزشکی در حقوق ایران و فرانسه.....	۳۱
۱-۲- قوانین مرتبط با مسئولیت پزشکی در ایران و فرانسه.....	۳۱
۱-۲-۱- قوانین عام و اصلی.....	۳۱

- ۳۶-۲-۱-۲- قوانین خاص
- ۳۸-۲-۲- مبنای مسئولیت پزشک در حقوق ایران و فرانسه
- ۳۹-۲-۲-۱- مسئولیت مطلق و غیر تقصیری پزشک
- ۴۴-۲-۲-۲- مسئولیت مبتنی بر تقصیر پزشک
- ۴۴-۲-۲-۲- بررسی اقدام قانون گذار ایران در پذیرش مسئولیت مبتنی بر تقصیر پزشک
- ۴۵-۲-۲-۲- پذیرش مسئولیت مبتنی بر تقصیر پزشک گامی در جهت جرم زدایی
- ۴۸-۳-۲- شرایط مسئولیت پزشک براساس قانون مجازات اسلامی ایران و قوانین فرانسه
- ۵۱-۲-۲-۱-۳- احراز تقصیر پزشک
- ۵۵-۲-۳-۲- مفاهیم تقصیر و قصور
- ۶۰-۳-۳-۲- مصادیق تقصیر
- ۶۰-۳-۳-۱- عذر اخذ از سوی بیمار، ولی، سرپرست یا نماینده قانونی او
- ۷۲-۲-۳-۲-۲- عدم رعایت موازین علمی و فنی و نظامات دولتی
- ۸۰-۳-۳-۲- عدم مشروعیت عمل
- ۸۳-۴-۳-۲- ضرورت ورود خسارت به بیمار
- ۸۳-۵-۳-۲- ضرورت احراز رابطه سببیت
- ۸۴-۴-۲- ترک فعل پزشک
- ۸۶-۱-۴-۲- امکان تحقق جرم با ترک فعل
- ۹۰-۲-۴-۲- شرایط ترک فعل مجرمانه پزشک
- ۹۵-۵-۲- اخذ برائت از بیمار و جایگاه آن در حقوق کنونی ایران
- ۹۶-۱-۵-۲- برائت در فقه و حقوق اسلامی
- ۹۹-۲-۵-۲- جایگاه حقوقی اخذ برائت از بیمار
- ۱۰۲-۳-۵-۲- شرط عدم مسئولیت در حقوق فرانسه و ایران و تطبیق آن با اخذ برائت

فصل سوم: تحولات و نوآوری‌ها در زمینه قوانین مسئولیت پزشک	۱۰۷
۱-۳-۱- تحول در مبنای مسئولیت پزشک	۱۰۷
۱-۳-۱-۱- تعدیل نظریه مبتنی بر تقصیر	۱۱۰
۱-۳-۱-۱-۱- روشهای درمانی نوین	۱۱۱
۱-۳-۱-۱-۲- مسئولیت مطلق ناشی از خطرات شناخته شده	۱۱۲
۱-۳-۱-۱-۳- پذیرش مسئولیت مطلق پزشک در برخی اقدامات پزشکی	۱۱۳
۱-۳-۱-۲- تسهیل اثبات تقصیر و رابطه سببیت در حوادث پزشکی	۱۱۴
۱-۳-۱-۲-۱- تسهیل در اثبات تقصیر	۱۱۵
۱-۳-۱-۲-۲- تسهیل در اثبات رابطه سببیت	۱۱۵
۱-۳-۲- نظام خسارت ناشی از حوادث پزشکی	۱۱۷
۱-۳-۲- بیمه مسئولیت مدنی پزشکان	۱۱۸
۱-۳-۲-۳- تمدن تضمین خسارت	۱۲۰
۱-۳-۳- لزوم تعبیه صندوق تضمین خسارت قربانیان حوادث پزشکی در قوانین ایران	۱۲۲
۱-۳-۳-۱- منابع مالی صندوق	۱۲۵
۱-۳-۳-۱-۱- انجمن‌های میریه	۱۲۵
۱-۳-۳-۱-۲- درآمد پزشکان	۱۲۵
۱-۳-۳-۲- شرایط لازم جهت مراجعه به صندوق	۱۲۶
انتقادات و ایرادات	۱۲۹
نتیجه و پیشنهادات	۱۳۳
فهرست منابع	۱۳۹

پیشگفتار

امروزه در اکثر نظام‌های حقوقی جهان مسئولیت پزشک مبتنی بر تقصیر است. بدین معنا که پزشک تنها در صورت ارتکاب تقصیر و اثبات تقصیر توسط زیان دیده، مسئول ذرات وارده به بیمار خواهد بود.

در کشور ما نیز حکمیت قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ به پیروی از نظر مشهور فقهاء امامیه، مسئولیت مطلق پزشک مورد تصریح قرار گرفته بود و اکنون در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ قانون گذار به دلایل مختلفی همچون نیازهای روز جامعه، ایرادهای وارده بر این نظریه، مسئولیت تقصیری پزشک را مورد پذیرش قرار داد. است این در حالی است که به نظر می‌رسد این نظریه نیز به طور مطلق نمی‌راند در حل مشکلات موجود در این زمینه کارساز باشد.

در سال‌های اخیر کشور فرانسه در زمینه مسئولیت پزشک تدابیری اندیشیده و با استفاده از نظریه‌های مختلف حقوقی گام‌های اساسی جهت تعدیل نظریه تقصیر، تدوین قوانین خاص در زمینه مسئولیت پزشک، اقدام‌هایی خاص به منظور حفظ هر چه بیشتر حقوق بیماران برداشته است.

در کشور ما اگرچه با تصویب قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ تحولاتی در زمینه قوانین مرتبط با مسئولیت پزشک ایجاد شد. اما هنوز نواقص و خلاهایی قانونی همچون حفظ حقوق بیماران، جبران خسارت از بیماران در هنگام بروز حادثه، رفع نواقص موجود در پذیرش مسئولیت تقصیری پزشک و ایقا نهاد برائت و وجود برخی مواد غیر ضروری و تکراری در این قانون قابل بحث و بررسی است. برائت مفهومی برگرفته از فقه و حقوق اسلامی است و به

معنای شرط عدم مسئولیت پزشک در برابر بیمار به هنگام بروز خسارات ناشی از اقدامات درمانی است. از جمله دلایل توجیه این نهاد در زمان حاکمیت قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ تعدیل نظریه مسئولیت مطلق پزشک بیان شد. این نهاد علی رغم ایرادات حقوقی وارده بر آن و تغییر رویکرد قانون گذار در خصوص مبنای مسئولیت پزشک بار دیگر در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ ابقا شد.

مركز این کتاب مطالعه و بررسی تطبیقی قوانین و رویه قضایی دو کشور ایران و فرانسه در زمینه مسئولیت پزشک با هدف روشن شدن نقاط ضعف، قوت، ایامات و ایرادات موجود در قوانین داخلی و ارائه راهکارهای حقوقی مناسب جهت تحقق هر چه بیشتر عدالت و رفع مشکلات موجود در این زمینه می باشد.

این کتاب که در سه فصل تحت عناوین: فصل اول- مفهوم شناسی مسئولیت پزشک، سابقه تاریخی و انواع آن، فصل دوم- مسئولیت پزشک در حقوق ایران و فرانسه، فصل سوم- تحولات و نوآوری ها در زمینه قوانین مسئولیت پزشک، مرهون زحمات آقای دریغ استاد ارجمند و فاضل جناب آقای دکتر حسن فرهودی نیا می باشد که با دقت فراوان و صمیمانه ما را یاری رساندند مراتب سپاس و احترام خود را به شما ایشان ابراز می نمایم.

همچنین از دیگر اساتید محترممان که تشکر را داریم و به عنوان دانشجویان حقوق مدیون تلاش ها و راهنمایی های کتاب ایشانیم.

در نهایت مولفان بر خود لازم می دانند، از زحمات بی شائبه جناب آقای دکتر سید عباس حسینی نیک (مدیر انتشارات وزین حقوقی) کمال قدردانی و تشکر را بنمایند.

مقدمه

یونانی از علوم مهم و پر مخاطبی می‌باشد که می‌توان گفت قدمتی به اندازه تاریخ بشریت دارد. به گونه‌ای که هر جا رگه‌هایی از مدنیت بوده این علم نیز جزو جدایی‌ناپذیر آن منطقه محسوب می‌شده است. با گذشت زمان و پیشرفت علم و تکنولوژی اهمیت روزافزون سلامت و بهداشت نیاز به وجود ضوابط و مقرراتی متناسب با نیازهای جامعه در این زمینه بیش از پیش ضرورت یافت.

اگرچه این پیشرفت‌ها و کشف بولین داره‌ها و روش‌های مدرن درمان موجب اثربخشی سریع و حیاتی و نجات جان هزاران انسان و قابل درمان شدن بسیاری از بیماری‌ها شده است، اما گاهی در مراحل تشخیص، معالجه و درمان و یا جراحی ممکن است خساراتی به بیمار وارد شود. وجود قوانین و قواعدی کلی برای تعیین مسئول این خسارات و جبران آنها امری الزامی است، تا علاوه بر جبران خسارت کامل از بیمار و کاهش آلام او عوامل درمان و پزشکان را به تخصص و تبحر و احتیاط بیشتر فرا خواند و در عین حفظ سلامت و جایگاه پزشکان وقوع چنین حوادث و آثار مخرب ناشی از آنها را به حداقل ممکن برساند.

پزشک مسئول خساراتی است که به خاطر اقدامات او در طول تشخیص، معالجه، جراحی و یا ترک وظایف و تعهدات قانونی او به بیمار، وارد شده است.

مسئولیت پزشکی شقوق مختلفی دارد. به گونه‌ای که تحت عناوین مسئولیت کیفری، مدنی، اخلاقی، انتظامی یا حرفه‌ای قابل بحث و بررسی می‌باشد.

در حقوق ایران در خصوص مسئولیت و حقوق پزشکی به جز مواد مطروحه در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ و برخی آیین نامه‌های مربوطه قانون اصلی به تصویب نرسیده است.

تصویب قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ گام‌های مثبتی در راستای منطبق شدن قوانین مسئولیت پزشکی با نیازهای روز جامعه برداشته شد. تغییر نگرش قانون‌گذار نسبت به مبنای مسئولیت پزشکی و پذیرش مسئولیت تقصیری پزشکی در هنگام ترک فعل پزشکی تحت شرایط قانونی مقرر شده (موضوع ماده ۲۹۵) از جمله تغییرات است که در این زمینه قابل توجه می‌باشد.

با این وجود، علی‌رغم تلاش‌ها و تغییرات قانونی صورت گرفته، مشکلات قابل توجهی در بحث مسئولیت پزشکی باقیست، چرا که در بسیاری از موارد قوانین موجود، نمی‌توانند راه حلی را ارائه دهند. مباحثه به آمارها نشان می‌دهد که میزان شکایت از پزشکان به جهت تقصیر و تصور پزشکی و مسائل بسیاری از این قبیل از جمله: استفاده از شیوه‌های درمانی نامناسب، تشخیص ناصواب، خسارات ناشی از اعمال جراحی (مانند جا گذاشتن وسایل پزشکی در بدن بیمار و یا آسیب رساندن به سایر اعضای بدن بیمار در حین جراحی)، بیماری‌های ناشی از انتقال فرآورده‌های خونی آلوده به بیمار و... به نحو قابل توجهی افزایش یافته است. از این رو به طور قطع حل چنین مسائلی نیازمند نگاه جامع‌نگر و تدوین قوانین جامع‌تر و دقیق‌تر با تکیه بر مطالعات و پژوهش‌های عمیق و توجه به نیازهای جامعه و آرای قضایی و پرونده‌های موجود در این زمینه می‌باشد.

عدم تعبیه قوانینی خاص در زمینه مباحث مرتبط با مسئولیت پزشکی و حفظ هر چه بیشتر حقوق بیماران، خلأهای قانونی موجود در زمینه تسریع رسیدگی

به پرونده‌های طرح شده در این خصوص، عدم در نظر گرفتن تدابیری خاص برای جبران کامل خسارات وارده به بیماران به ویژه در مواقعی که حادثه پزشکی و خسارت ایجاد شده بدون هیچ تقصیر و قصوری به وقوع پیوسته است، عدم رفع نواقص موجود در پذیرش مسئولیت تقصیری پزشک و... از جمله مواردی است که ضرورت بحث و بررسی عمیق و ارائه راهکارهای حقوقی و پاسخ‌های علمی مناسب را آشکار می‌سازد.

در این راستا انجام پژوهش‌های تطبیقی و استفاده از اندوخته‌ها و راهکارهای حقوقی آزموده شده در کشورهای دیگر به ویژه نظام‌های حقوقی و کشورهای که قانت بیشتری با نظام حقوقی کشور ما دارند می‌تواند بسیار راهگشا باشد.

در نظام حساسی فرانسه علاوه بر وجود برخی قوانین و مقررات در ارتباط با بحث مسئولیت پزشک در قانون مجازات و قانون مدنی قانون‌گذاران دست به تصویب قوانینی خاص در این راستا نهاده‌اند. همچنین رویه قضایی فرانسه با به کارگیری نظریه‌های مختلف در پرونده‌های مربوط به حوادث پزشکی و ارائه راهکارهای حقوقی مناسب راه را برای قانون‌گذاران در جهت تصویب قوانینی کارآمد در این خصوص و حل بسیاری از چالش‌های موجود در این زمینه هموارتر ساخت.

در این کشور توجه به آرای قضایی و رویه علمی و تجربی در خصوص آنها در تدوین قوانین موجب هر چه قوی‌تر شدن و کارآمدتر شدن مقررات شده است. متأسفانه در کشور ما دسترسی محققان و پژوهشگران و به ویژه دانشجویان به آرای قضایی برای انجام کارهای پژوهشی با مشکلات عدیده‌ای روبه‌رو است. این در حالی است که مطالعه و پژوهش‌های حقوقی با تأمین بر پرونده‌ها و آرای قضایی علاوه بر افزودن به غنای تحقیق نتایج بهتری را به دنبال خواهد داشت. در هر حال در این پژوهش تلاش شده است که با انجام مطالعات حقوقی تطبیقی در بحث مسئولیت پزشک در دو کشور ایران و

۱۴ □ مسئولیت پزشکی در نظام حقوقی ایران و فرانسه

فرانسه، ضمن بررسی نقاط ضعف و قوت قوانین داخلی راهکارهایی در جهت حل بیش تر مشکلات موجود در این زمینه ارائه شود.

www.ketab.ir